

21.73x24.79	1	24	עמוד	כותרת	הארץ	11/10/2016	55505721-0
המרכז הבינתחומי הרצליה פורפ' אלכס מינ - 84260							

אלכס מינ

דיין לא דייק בעובדות

היו להוביל לתוצאות שונות של מלחמת יום כיפור.

ידוע כי המנדט של ועדת אגרנט הוגבל מלכתחילה לחקירת הדרג הצבאי, ולא הדרג מדיני. עיקר ביקורתה הופנתה אל הרמטכ"ל וראש אמ"ן, בשל היעדר רכות לקויה של הצבא למלחמה, לנוכח התעלמותם של הרמטכ"ל, ראש אמ"ן ובכירים אחרים, מסיכונים מעדיים רבים. מה שפחות ידוע הוא, שבנוגע ליום בו פרצה המלחמה, הוועדה, באופן תמוה ואולי לא מקרי, התמקדה בעיקר בשאלה מדוע דדו לא גייס מיידית את שתי האוגדות שדיין אישר לגייס, ובכך גרם לעיכוב של שעתיים בגיוס המילואים. התמלילים מהדיונים מוכיחים שהיתה אי-בהירות בסוגיה זו, וכי הפגישה בין דיין ודדו הסתיימה בהחלטה שניתן היה לפרשה כי יש לחכות לדיון אצל ראש הממשלה, הן בנושא גיוס המילואים והן בסוגיית מכת המנע.

ואולם, דיין יכול היה לבקש אישור טלפוני ממאיר לגיוס האוגדות כבר בבוקר, ולא לחכות לפגישה במשרדה. הוועדה שיבחה אמנם את תפקודו של דדו בבוקר ה-6 באוקטובר, אך קבעה כי "חל עיכוב של שעתיים בגיוס אותו סדר כוחות שלגיוס הסכים שר הביטחון עוד בבוקר בדיון בינו ובין הרמטכ"ל". המחלל הזה היה אחת הסיבות העיקריות להטלת האשמה על דדו.

השוואת תמלילי הדיונים לדיון ועדת אגרנט, מראה כיצד דווקא הרמטכ"ל, שדרש מיד עם קבלת הידיעה על המלחמה שברפת, גיוס מילואים מלא, צילום זירות והנחתת מכת מנע, יצא חייב. ואילו שר הביטחון, שאסר עליו לעשות פעולות אלה, יצא מהוועדה ללא פגע. קביעה זו משאירה כתם הן על עבודתה של ועדת אגרנט והן על מורשתו של דיין.

פרופ' מינץ הוא י"ר האגודה הישראלית למדע המדינה, ועומד בראש המכון למדיניות ואסטרטגיה במרכז הבינתחומי הרצליה

דיין ואלעזר (משמאל). האשמה גולגלה על דדו צילום: ד"ר צ

מהשוואת תמלילי הדיונים בבוקר ה-6 באוקטובר עם ועדת אגרנט עולה, כי דדו רצה גיוס מלא אך דיין הסתייג

הסכמה ביניהם על הגיוס (ד"ר ועדת אגרנט, 1975). בכל הנושאים האחרים שני דוננו באותו בוקר טרגי — דרישתו של הרמטכ"ל לצילום הזירה בת-עלה ובסוריה, הערכתו כי מלחמה בפתח, כמו גם דרישתו לגיוס מילואים כללי — הצדק היה עמו. דיין וזעירא נכשלו בהערכותיהם. זה נכון גם לגבי דרישתו של דדו להנחית מכת מנע.

כל זה לא הפריע לדיין לסובב את הסיפור בוועדה לכך שדדו יכול היה לגייס מילואים כרצונו. זה גם לא הפריע לוועדת אגרנט להתעלם מכך שדיין ומאיר אסרו על דדו להנחית מכת מנע, כפי שביקש. למרות הכשלים בהערכות, ניתן לקבוע כי הצעדים האופרטיביים שדדו דרש לעשות מיד, יכולים

מצרים אנואר סאדאת לא יפתח במלחמה, וביקש לגייס את מלוא מערך המילואים ולפתוח במתקפת מנע. שר הביטחון וראש אמ"ן סירבו לקבל את התרעתו של מרואן כלשונה, ונותרו באמונתם שכנראה לא תפרוץ מלחמה. הגדיל לעשות ראש אמ"ן, שאמר כי האמריקאים "אומרים שחבל שקט, לא תהיה מלחמה".

ריבוי הדעות והחלופות שהוצגו על ידי המשתתפים בדיון — מתקפת מנע, גיוס חלקי או גיוס מלא, מהלך דיפ-לומטי — הוביל לחוסר הסכמה לומטי בין דיין לדדו, מה שעייב את ההחלטה על גיוס המילואים בבוקר ה-6 באוקטובר. ואכן, הרמטכ"ל טען בעדותו בוועדת אגרנט, שהוא לא יצא מהדיון עם שר הביטחון בהבנה שיש

כך למשל, הוועדה כלל לא התייחסה לאחת הסיבות לעיכוב בגיוס, והיא אי-הסכמה על היקף פו. דדו דרש מדיין לאשר גיוס של כ-200 אלף חיילי מילואים, ודיין אישר גיוס של כ-60-50 אלף. ועדת אגרנט התמקדה משום מה רק באי-גיוס שתי האוגדות שדיין דיבר עליהן, ואולם דדו ציין, כי "לגיוס המילואים אנו צריכים לפחות 24-שעות... המילואים שלא נגייס עכשיו לא יוכלו מחר להשתתף במלחמה... לכן אני בעד גיוס גדול" (ארכיון המדינה, 1973).

דדו גם טען באותו בוקר, כי "מכה מונעת... תחסוך הרבה חיים", בעוד דיין אמר כי "מהלך מה מונעת לא בא בחשבון". ואילו גולדה מאיר אמרה, שאף כי מדובר בצעד "נורא מושך", ישראל אינה יכולה להיות זו שפותחת במלחמה בשל החשש מדעת קהל בינלאומית עוינת. ובכל זאת, דדו הואשם במחלל והוועדה חסה על דיין, שהמשיך לאחר מכן לתפקידים בכירים בהנהגה הישראלית. דדו גם היה היחיד מבין מקבלי ההחלטות הבכירים (ראש הממשלה מאיר, שר הביטחון חוץ דיין, הרמטכ"ל אלעזר וראש אמ"ן האלוף אלי זעירא), שמיד עם קבלת הידיעה מראש המוסד, צבי זמיר, כי סוכן המוסד אשרף מרואן מסר לו שהמלחמה תפרוץ בו ביום, קיבל זאת כעובדה מוגמרת וכידיעה מהימנה, ולא התנה את גיוס המילואים ומכת המנע, בפריצת מלחמה.

הוא אף הורה מיד למפקד חיל האוויר, בני פלד, להכין את החיל למכת מנע אפשרית ולמלחמה. "כל הכנותי שהיום בשעה 18:00 תיפתח מלחמה", כדבריו. מאיר, דיין וזעירא דיברו, אפילו באותו בוקר, במונחים של "אם תהיה מלחמה", ודיין אמר בדיון בלשכת מאיר באותו בוקר כי "נרקע על בסיס ידיעתו של צביקה [זמיר] לא מגייסים את כל המערך".

דדו היה היחיד מבין הבכירים, שעם קבלת הידיעה ממרואן נזח את ה"קונספציה" לפיה נשיא

אם ועדת אגרנט הטיילה את האשמה במחלל יום הכיפורים על רמטכ"ל המלחמה, דוד (דדו) אל-עזר, לטובת זיכוי של שר הביטחון משה דיין? האם דיין תלה בדדו את האחריות לעיכוב בגיוס המילואים וכך יצא זכאי? במחקר שעשיתי לאחרונה במכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) במרכז הבינתחומי הרצליה, מצאתי כי בדיונים בבוקר ה-6 באוקטובר 1973, יום פרוץ המלחמה, שר הביטחון דיין מנע מהרמטכ"ל באופן נחרץ לגייס את מלוא מערך המילואים. הוא הגביל אותו לגיוס חלקי והגנתו, מנע ממנו לשלוח כלי טיס לצלם את המערך המצרי בתעלה ובסוריה כפי שדדו ביקש, ואסר עליו להנחית מכת מנע על סוריה ומצרים.

עוור המחקר איתי שניידרמן ואנוכי בדקנו את תמלילי הדיונים בבוקר ה-6 באוקטובר בלשכת דיין ובלשכת ראש הממשלה גולדה מאיר, והשינו אותם לדיון ועדת אגרנט. בדיון בלשכתה של מאיר אמר דיין: "דדו רוצה גיוס גדול יותר. אני מסויג". בעדותו בוועדה דיין לא דייק בעובדות, בלשון המעטה. הוא טען כי לא היתה מניעה לגייס מילואים וכי "הוא [דדו] רמטכ"ל... אם הוא רוצה לגייס, הוא אחראי למלחמה". כך הטיל דיין על דדו את האחריות לעיכוב של שעתיים בגיוס של שתי אוגדות המילואים.

הוועדה, אולי במאמץ לזכות את דיין ומתוך רצון להאשים דדו, נצמדה בעיקר לנושא המרכזי היחיד, שלאחר המלחמה הסתבר כי דיין החליט כן לקדמו בבוקר המלחמה, והוא גיוסן של שתי אוגדות, אחת לצפון אחת לדרום. השוואת הדיונים אצל גולדה מאיר ומשה דיין, לאלו של ועדת אגרנט, מראה כי הוועדה הפחיתתה מאוד באחריותו של דיין, שלא איפשר לדדו להנחית מכה מונעת ולגייס את מלוא מערך המילואים, ואף מאחריותו לאי-בהירות בנוגע לגיוסן של שתי האוגדות.